

la família de *queixar*, que coneixeria com a catalana o pròpia de València. Tot això ens aconsella prudència de no declarar categòricament *queixar* com a manlleu del castellà i considerar-ho només com a una possibilitat. En tot cas, però, l'adstrat castellà devia afavorir, com en el cas de *quedar*, la propagació de *queixar* a mesura que *plànyer-se* perdia vitalitat.

DERIV.: *Queixa* [1564; 1626 (Alart, *InvLC*); 1623 «Vexas a las virtuts, vicis engrexas, / Punt no's parteix de tu la tirania, / Ab ella fas tot mal, amas porfia / Que fins sercas dels bons ne donen *quexas*» (Antoni de Verí, en *JMBover, BiBBal*, II, p. 496.1.2.4);³ *DT*o. 1647, Lacav. 1696 etc.]. *Queixós* [*quexosa*, en *Eximplis e Mir*, II, 72, veg. supra i a n. 1; 1580 «els --- Cónsols de Narbona --- estan admirats y quasi *queixosos* que no permeten V. --- M. --- <que> intren aquí, en Barcelona, persones de dita ciutat de Narbona» (Calmette, *RLR* LIII, 406); *DT*o. 1647; Lacav. 1696 etc.]. *Queixosament* [en text del S. XVI, *AlcM*]. *Queixó*, *-ona* 'que es queixa molt' (Val.) [Escrig, 1851; MGadea «--- tipo de dones delicades, *queixones* y amigues de la comoditat ---» (*T. del Xè* I, 213), «és que no sigam tan quisquillosos y *queixons* y disimulem algunes faltes dels superiors» (ib. II, 308)]; cf. la forma *quejón*, *-ona*, usual a la zona xurra de València: al Villar del Arzobispo (V. Llatas) i a la zona d'Enguera-Canal de Navarrés en general (sentit 1964, 1965).⁴

Notem a més *caxinador* i *caxinar* en Eiximenis: «hom golós comunament és escarnidor e *caxinador* e burler e vituperador e barallador, car aquests han la lengua tostemp fluxa e calda, e no han en res fre de seny» (*Terç* III, 205.28), «jamés no menjaren sens especialitat en taula ne'ls plahia comunament menjar de la comunitat, ans era tostemp per ells *caxinat* e musat tot ço que'ls era posat davant» (ib.). Aquest darrer passatge fou reprodut per *DAG*. i *DBal*. sense definició; *AlcM* assigna a *caxinar* el sentit de 'refusa', cenyint-se al context; *JCor*. en aquest diccionari (s. v. *caixinador*, *CAIXA*), es preguntava si aquest mot s'ha de relacionar amb l'it. *cascina* 'masia' o si seria resultat d'un encreuament entre aquest i *cagionatore* «chi o che cagiona, incolpa». Ara bé, si hom té a la vista totes dues formes, en lloc d'una, sembla clar que són adaptacions dels mots italians *cagionare* «incolpare, apporre» i l'esmentat *cagionatore* en el sentit de 'el qui inculpa, dóna o causa desplaença'. És a dir, en el segon passatge citat d'Eiximenis les persones en qüestió solien trobar algun defecte en el menjar i d'allí algun motiu per a queixar-se'n, mentre en el primer passatge Eiximenis sembla emprar *caxinador* amb valor de 'acusador maliciosament', o simplement 'el qui crea disgusts'. En tot cas, a judicar per la seva grafia *xi* en lloc del *gi* italià, sembla que associava aquests mots amb la família de *queixar*.

¹ Així G. Colon, *El léxico cat. en la Rom.*, Madrid, Gredos, 1976, pp. 190, 370 i n. 54, on fa constar, a base d'una nota d'Angel Aguiló, que en el text d'*Eximplis e Mir*, on apareix l'adj. *queixós*, conté cert nombre de castellanismes. — ² *AlcM* per la seva banda també atenua aquesta atribució qualificant-la

només de «probable». — ³ El sentit no queda ben clar; potser hem d'entendre: «fins i tot cerques (=intentes) que els bons expressen queixes (de la tirania)». — ⁴ En un sainei en ms. de dos escriptors locals d'Enguera llegim: «—Enga, / tú, es que, eres tan *quixicona*, / que en seguida te lamentas» (E. Granero-J. Ciges); notem que en aquesta zona sovint la forma local i la forma valenciana conviuen.

Queixer, com a variant de *caixer* (de la sèquia) es dóna en dos documents: de 1409 «que lla hon no ha *quexer* sinó a part dauall de la dita cèquia» i de 1539 «sien tinguts fer dit *queyxer* vers lo riu dos pams de cana de alt, de bona pedra e argamassa», procedents de l'Arx. de Montblanc (Conca de Barb.), *AlcM*; veg. *caixer* (*CAIXA*), II, 402a28ss. Notem a més *quixer* en l'obra d'A. Martínez Ruiz, de Monòver: «En la part de fora de una finestra hay dos o tres carabasses tota- neres, y en atra, un testo de alfàbega. En el temps de pebreres, penchen des *quixés* rastres» (*Canyissaer*, p. 104): sembla ser una mena de prestatge. Sanchis Guarner en la seva edició (*L'Oncle Canyís*, 1973) escriu *caixer* i en el glossari el defineix com 'marc de fusta d'una porta o finestra, bastiment'.

Queixigo 'roure': és mot de Benasc i de Ribagorça (*queixigo*, en Ferraz, p. 41), dels pobles del límit aragonès (*kešigo*, les Viles del Turbó, *kašigo* Jusseu), i de l'Alt Aragó (*caixico*, *BDC* XXIV, 1937, 163, *kašiko*, *kešiko*, *kašiko*, *kašiko*, *kašigo*, *DECH* IV, 712a55ss.), continuació del cast. *quejigo* (mot relacionat de lluny amb el fr. *chêne* 'roure'), d'origen pre-romà, vegeu *DECH* IV, 712ss., s. v. *quejigo*.

Queixó, *queixós*, *queixosament*, V. *queixar-se*

QUELCOM, pron. 'alguna cosa', i adv. 'un poc' (*DFa.*), avui mot literari i d'ús regional; és una forma evolucionada (ajudant-hi la influència de *qualque*), de l'antic *queucom* (amb variant *queacom*) id., que feia parió amb *quiacom* 'qualcú'. La composició d'aquests i dels equivalents occitans antics, *queacom* (*quesacom*) 'alguna cosa', *quiacom* (*calacom*) 'qualcú' no és ben clara. En català el primer exemple que tenim s'escriu *queocom* i aquesta forma sembla ser el punt de partida per a *queucom* i *queacom*, i *queocom* per la seva banda pot ésser una reestructuració de **quecom* < QUIDCUM(QUE) 'qualsevol cosa (que)' (ll. clàss. QUIDCUMQUE), analitzat com *què* i *com* i interpretat com *què* o *com* amb valor de *quina* o *qual*. □ 1.ª doc.: *calcom* (1.^r quart S. xv); *queocom*, en doc. S. XII (PPujol, *DocVgUrg.*, 4.29), *cabacom* (= *queacom*) en Desclot, *queucom* en textos del S. XIV.

Notem que la variant *queacom* és bastant freqüent al costat de *queucom* en el llenguatge antic, i, a més, que el mot està ben documentat en els dos sentits bàsics de pronom indefinit i adverbi des d'un principi. Donarem primerament la documentació en el significat de 'alguna cosa': en l'esmentat document del S. XII, referent a l'Alt Cardener hom fa constar que un cert